

הלכות תפלה סימן צב

קכה באר הגולה

שם בנקרא פגרת
הרבנים והראש
ורבנו זינר ד תשובת
הרשב"א

(ב) *וצריך לחזור (ב) ולהתפלל. והני מלי שאינו יכול להעמיד עצמו שעור (ג) הלוך פרסה, אכל אם (ד) יכול להעמיד עצמו *שעור פרסה יצא בדיעבד. (ה) *אכל לכתחלה לא (ו) יתפלל עד שיבדק עצמו תחלה יפה: הגה וכל הנצרך לנקביו אסור (ו) *אפלו בדבריי תורה, כל זמן (ז) שגופו משקץ מן הנקבים (הגהות מיימוני פ"ד מהלכות תפלה): **ב** *אם (ח) באמצע תפלתו נתעורר לו תאנה, *יעמיד עצמו עד שיגמר ולא יפסק. ואם (ט) בשעת קריאת שמע וברכותיה נתעורר, בין לקטנים בין לגדולים, *קורא פדרו. הגה ונדקא

באר היטב

(ב) ולהתפלל. ונדקא לגדולים אכל לקטנים א"צ לחזור. מ"א ממשמעות הנקרא, וכ"כ הל"ק"ש ח"ב סימן עט ע"ש: (ג) יתפלל. ואפלו אם רואה שיעבר זמן

זר רשעים אל תגרי, ב"ח. מיהו אם הכנר ארך שחופה את הרגלים, או בארצות חמין מאד שעומדים שם ג"כ בפני גדולים יתקן. אין לחש אפלו בגדיו קצרים, שכנה"ג ע"ש:

באור הלכה

משום "בל תשקצו", דאף על פי ש"כ מותר לו לגמר התפלה משום כבוד הבריות דוחה להאסור ד"בל תשקצו", ואס"י הכי נמי בענינו, דלקאורה אסור הנצרך לנקביו לתפלה הוא גס"י רק אסור דרבנן; מכל מקום אינו דומה, דשאני הטמא דאסור שאסרו חז"ל על הנצרך לנקביו להתפלל ואמרו התפלתו תועבה אין שם, כיון דבדק עצמו מתחלה והתחיל בהתרה; ונדע, דאף נמ"א המחמיר מודה שם דבדיעבד אם לא הפסיק תפלתו משום האי טעמא, וכמו שכתב העל"ת תמיד, מה שאין כן בענינו דצריך לנקביו קדם שמתחיל להתפלל, הגדור חז"ל על זה ואמרו התפלתו תועבה, ואס"י כן כל ברכותיו לכשלה ויש בהן משום "לא תשא", אפשר דאין להקל משום כבוד הבריות; ואולי סלקו חז"ל אסורם מזה וממילא אין הברכה לכשלה, וצריך עיון גדול. ואם נדמו לו כן להקורא בספר תורה כשעלה לבימה, פשוט דמתיר לו לקרא¹¹, דשם בדיעבד קריאתו קריאה ויבדלקמו, וכל שכן אם כבר התחיל לקרא ונתעורר לו תאנה דמתיר לו לגמר את כל הקריאה, ויבדלקמו בסעף ב: * וצריך לחזור ולהתפלל. עין משנה ברורה לענין קטנים, דהייש"א אפילו קמו והוא מקנן אברתם ותי אדם סוברין שאין צורך לחזור (ולכרך) (ולהתפלל) בדיעבד, והייש"א אמרים בתרא והוא האלהי רבה והדבר החיים הסימני דצריך לחזור (ולכרך) ולהתפלל, ואין כח בדיעבד להכריע בעיניהם, כי אף האלהי רבה הכיאי בשם תשובת הרשב"א ותשובת רמ"א ומנחם עזריה מפאנו דסוברין בזה, עין מגן אבירים ובספר מאמר מרדכי שהביאו הרבה שיעור הראשונים דסוברין בזה דבדיעבד דמקנן אברתם, ולדעתם אפלו אם לא יכול לגמר תפלתו, ובאמצע התחילו מי רגליו לחיות שותמין על ברפיו, אפלו הכי אמר כן שפוסקין המייגולים וצריך לחזור לתפלתו אין צורך לחזור רק למקום שפסק, אפלו אם היה יודע מתחלה שצריך לנקביו, עין שם: * שעור פרסה. עין משנה ברורה. והא דלא נקט בהרא"ש שעור שעה וחמש, כתב בחידושי ר' עקיבא איגר בשם הגה"ת ונר"ם דבא"ה דאף אם עלי"י שישב במקום אחד יכול להעמיד עצמו מעט יותר, מכל מקום משעורן כאלו הוא מתפלל, שאין יכול להעמיד עצמו לילך עד פרסה. וטעם לשעור פרסה, עין ב"ח ועת"ת תמיד ופרישה. ובחיי"א אדם יחידי טעם חדש בזה והוא, דשער חז"ל דאם אינו יכול להעמיד עצמו שער זה, בודאי כבר נהפך המאכל במעי לצואה, וכתיב "וכל קרב" את שם קרשו", לכן צריך לחזור ולהתפלל, ולא נהיך, דלפי דבריו מה יעשה עם תשובת הרשב"א דסובר דאפלו לקטנים בדיעבד תפלתו תועבה; ויעוד, דאס"י, אם שער בעצמו שיכול לעצור שעור פרסה ועבר והתפלל, ואחר התפלה חפך הלף ועשה צרכיו, יתבטל התפלה משום זה? ולא שמענו לאחד שסובר בן: * אכל לכתחלה. עין משנה ברורה כמה שכתבנו אפילו יתר מפרסה, כן מוכח מדברי הרא"ש ורבנו יונה, עין שם: * אפלו בדבריי תורה. עין משנה ברורה לענין קריאת שמע בדיעבד, וממילא דכל שכן לשאר ברכות ואפלו לברכת המזון. ואף דבסימן פה במשפחות יתב אוח ב משעור דבקריאת שמע שישטא לה לבל לחס"הודא דחזור אף בדיעבד אם אין יכול להעמיד שעור פרסה, ונתפסק לו שם רק לענין ברכת המזון, האמת הוא כמו שכתב הפרי"מגדים כאן, דכן מצאתי בעוה"י במלחמות בסוגיא דשהת קדי לגמר את פלה, ברכות כג, עין שם: * אם באמצע תפלתו נתעורר וכו'. עין בחידושי ר' עקיבא איגר ששאר בקישי על ראית הרשב"א דאינו ראה, וקטב קישויו אולא לפי מה דסיקא לה דאם התפלל נגד מייגולים בדיעבד תפלתו תלה; אולם לפי מה שהבאנו לעיל בסימן עט הרבה דעות שהולקים על זה, נראה כפשיטות. אולם אי קשיא לי, על השלחן ערוך קשני לי, דלמה הביאו לרשב"א לדינא, והלא עקר ראיתו ממה דפשיטא לה דאין לו לזוז ממקומו באמצע תפלתו, אפלו אם נדפסן שמירגלים אצלו באמצע תפלתו, וכמו שמוכח במגן אבירים ובאור הגר"א, ואס"י לפי מה שפסק השלחן ערוך בסימן צ סעיף כו בזה דלא כהרשב"א, וחסור הבית"יוסף ממה שהסכים עמו בסימן עח, אס"י אולי לה ממילא ראיתו דהרשב"א לרין זה, ואמאי העתימו השלחן ערוך בסימן זה לדינא? ואולי דהבית"יוסף מסתבר לה טעמא דהרשב"א דכיון שכבר התחיל בהתרה, בלי ראה: * יעמיד עצמו עד שיגמר. עין משנה ברורה דאין מותר מן הדין רק קריאת שמע ובכרותיה ולא יותר, ופשוט הוא, דהוא כעין מה ששינוי במגלה כ"ג אין פורסין על שמע ואין עורבין לפני התכה ואין נושאים כפים ואין קורין בתורה ואין מפורסין בנביא פחות מעשרה, ועין שם ב"רין שכתב בשם הירושלמי, דתתא לאשמעוניה דכל אלו הם כל אחד ענין בפני עצמו, ולכן אם התחיל אחד מהן בעשרה ויצאו מקצתן לקמין לן דגמרוין, אין רשאי רק לגמר אותו תהיב ולא להתחיל ענין אחר. דטובר הרשב"א דכיון דהתחיל כבר אותו תהיב כפר פהו שכתבנו בענין שכתבנו באמצע תפלתו, מותר לו שוב לגמר את הדבר, דעל"כ לפנים אסור לו להתחיל דבר אחר מכל אלו הנזכרים במשנה וכל כהאי גוונא, וממילא פשוט דבקריאת שמע דהתיר הרשב"א לקרא פדרו בין שהתחיל בהתרה, הוא רק עד שמונה עשרה ולא שמונה עשרה גופא, דהוא ענין אחר וכנ"ל במשנה: * קורא פדרו. פשוט דהוא הדין אם התחיל לשמע קריאת התורה,

משנה ברורה

הוא, שמו נקביו¹ בשעה שאתה עומד בתפלה לפני: (ב) וצריך. יש אמרים (ב) ונדקא לגדולים, אכל לקטנים, בדיעבד אין צריך לחזור ולהתפלל; ויש (ג) חולקין²: (ג) הלוך פרסה. הוא ארבעה מילין, שהוא שעור שעה וחמש³: (ד) יכול להעמיד. רוצה לומר, מעת התחלת התפלה היה בו כח לשהות הלף ועשה צרכיו. והנה בתוך שעור הזה, יצא תפלה אחר התפלה הלף ועשה צרכיו, והנה בתוך שעור הזה, יצא בדיעבד⁴: (ה) אכל לכתחלה. רוצה לומר, אפלו יכול לעצור בעצמו (ז) יותר מפרסה, כיון שהוא מרגיש בעצמו קצת שצריך לנקביו⁵. ואפלו אם עלי"די"ה שניקה את עצמו (ח) לא יהיה יכול להתפלל עם הצבור, אפלו הכי טוב יותר להתפלל ביחדי בגוף נקי. אמנם אם רואה ששל"די"ה זה שיבדק יעבר זמן תפלה לגמרי, הסיים המגן אברתם ושארי אחרונים שמתיר להתפלל אם הוא משער בעצמו שיוכל לעצור שעור שעה וחמש: (ו) אפלו בדבריי תורה⁶. וכל שכן⁷ בקריאת שמע ושאר ברכות⁸. ובדיעבד, משמע מדברי הפרי"מגדים דאין צריך לחזור ולקרוא, וכן כתב הרמב"ן במלחמות: (י) שגופו משקץ. אפלו אם אינו מתאנה כל"כ, שיהא בו משום "בל תשקצו", כיון שאינו יכול לעמוד עצמו עד פרסה; (י) ובפרסה מותר אפלו בקריאת שמע, והשערי"תשובה לעיל בסימן ו סעיף קטן ה מחמיר בזה⁹. ואם הוא (י) מלמד תורה לרבים או דורש, ובאמצע נצטרף לנקביו אפלו גדולים, מותר לו לשהות עצמו, ד"בל תשקצו" הוא רק אסורא דרבנן ומפני כבוד הבריות נדחה¹⁰: **ב** (ח) באמצע. רוצה לומר, שקדם התפלה בדק עצמו¹¹ (ט) או שלא היה צריך לנקביו כלל¹², לכן אף על פי שאחר כך נתעורר (ט) אפלו לגדולים, אינו רשאי להפסיק באמצע. ופשוט דלאחר שסיים שמונה עשרה (י) אסור לו להעמיד עצמו עוד ולקמור קרשה, כי זהו ענין אחר, וכעין דאיתא לעיל בסימן נה סעיף ג בהג"ה, עין שם. ואם יכול להעמיד עצמו עד פרסה, עין לעיל בסעיף קטן ז: (ט) בשעת קריאת שמע. רוצה לומר: אף דבקריאת שמע ובכרותיה הוא יכול לילך במקום זה למקום אחר לפנות שם או להטיל מים, וכמו שפסיק בסוף הסעיף, אפלו הכי אם הוא רוצה, הוא יכול לקרות פדרו ואין צריך להפסיק, כיון דמקדם בדק את עצמו. ועין בבאור הלכה דבאורנו דאין מותר רק עד שמונה עשרה¹⁴, אכל שמונה עשרה דהוא ענין אחר אסור לו לאמר, כיון דהוא צריך לנקביו. על"כ יראה להפסיק על כל פנים בבכרת המזון, האמת הוא כמו שכתב הפרי"מגדים כאן, דכן מצאתי בעוה"י במלחמות בסוגיא דשהת קדי לגמר את פלה, ברכות כג, עין שם: * אם באמצע תפלתו נתעורר וכו'. עין בחידושי ר' עקיבא איגר ששאר בקישי על ראית הרשב"א דאינו ראה, וקטב קישויו אולא לפי מה דסיקא לה דאם התפלל נגד מייגולים בדיעבד תפלתו תלה; אולם לפי מה שהבאנו לעיל בסימן עט הרבה דעות שהולקים על זה, נראה כפשיטות. אולם אי קשיא לי, על השלחן ערוך קשני לי, דלמה הביאו לרשב"א לדינא, והלא עקר ראיתו ממה דפשיטא לה דאין לו לזוז ממקומו באמצע תפלתו, אפלו אם נדפסן שמירגלים אצלו באמצע תפלתו, וכמו שמוכח במגן אבירים ובאור הגר"א, ואס"י לפי מה שפסק השלחן ערוך בסימן צ סעיף כו בזה דלא כהרשב"א, וחסור הבית"יוסף ממה שהסכים עמו בסימן עח, אס"י אולי לה ממילא ראיתו דהרשב"א לרין זה, ואמאי העתימו השלחן ערוך בסימן זה לדינא? ואולי דהבית"יוסף מסתבר לה טעמא דהרשב"א דכיון שכבר התחיל בהתרה, בלי ראה: * יעמיד עצמו עד שיגמר. עין משנה ברורה דאין מותר מן הדין רק קריאת שמע ובכרותיה ולא יותר, ופשוט הוא, דהוא כעין מה ששינוי במגלה כ"ג אין פורסין על שמע ואין עורבין לפני התכה ואין נושאים כפים ואין קורין בתורה ואין מפורסין בנביא פחות מעשרה, ועין שם ב"רין שכתב בשם הירושלמי, דתתא לאשמעוניה דכל אלו הם כל אחד ענין בפני עצמו, ולכן אם התחיל אחד מהן בעשרה ויצאו מקצתן לקמין לן דגמרוין, אין רשאי רק לגמר אותו תהיב ולא להתחיל ענין אחר. דטובר הרשב"א דכיון דהתחיל כבר אותו תהיב כפר פהו שכתבנו בענין שכתבנו באמצע תפלתו, מותר לו שוב לגמר את הדבר, דעל"כ לפנים אסור לו להתחיל דבר אחר מכל אלו הנזכרים במשנה וכל כהאי גוונא, וממילא פשוט דבקריאת שמע דהתיר הרשב"א לקרא פדרו בין שהתחיל בהתרה, הוא רק עד שמונה עשרה ולא שמונה עשרה גופא, דהוא ענין אחר וכנ"ל במשנה: * קורא פדרו. פשוט דהוא הדין אם התחיל לשמע קריאת התורה,

שער העיון

(א) מגן אברתם ותי"אדם: (ב) בית"יוסף סימן קג בשם תרומת הדין ופרי"מגדים בסימן ג אות יג: (ג) לבוש: (ד) מתשובת הרשב"א: (ה) עין באור הלכה: (ו) מוכח מפרי"מגדים באשלא אברתם אות ב: (ז) ב"ח אלהי רבה ונדר"ח חיים: (ח) מוכח מפרי"מגדים באשלא אברתם אות ב: (ט) ב"ח אלהי רבה ונדר"ח חיים: (י) עין באור הלכה:

הלכות תפלה סימן צב

ה מינוי שם
ו ברכות טו

(י) שאינו מתאנה כל-כך דאית בה משום 'בל תשקצו', (יא) *אבל בלאו הכי *יותר טוב להפסיק: (תשובת הרשב"א סימן קלא פסק דמתר, ותרומת-הדשן סימן טז פסק דאסור, וצריך לחלק (א) (ב) (ג) *ואם רצה להרחיק ולהטיל מים, עושה: ג *צריך קדם תפלה להסיר ביחו וניעו וכל דבר הטורדו: ד *צריך (ג) לרחץ ידיו (ד) [ז] (יד) במים אם יש לו, ואם אין לו (טו) צריך (טז) לחזור אחריהם עד (ס) פסקה. והני מלי כשהוא

באר היטב

תפלה אם יצא עצמו מתחלה אפ"ה אסור להתחלה בכולו לעמוד עד פסקה, ב"ח
ע"ש. ומ"א מקל בכולו לעמוד עד פסקה ואם יצטרך זמן התפלה ע"ש. וע"ת כתב בשם
בב"ש אף מ"ה מודה דצריך, דגדול כבוד הבריות, ואף בנחיד יש לסמוך ארשב"א דצרי,
עין שם: (ז) במים. ואין הנוגב מעכב כמו שפיעבב בגטילה לאכל, ברכת-אברהם: (ח) פסקה. אם לא יצטרף ליוף ומידי, ל"ח. (שעור פרסח הוא שעה וחמש (לק"ש) ע"ש. ו
וכתב ב"ח פ"ד א"צ לחזור אחר מים לק"ש לכ"ע, השמא פ"ד דצריך להסמיך גאלה לתפלה אין לחזור אחר מים גם לתפלה שחירת והכי נקטינו, דלא כש"ע עכ"ל. וע"ת חולק

שערי תשובה

[ז] במים. עכ"ט. וברמב"ם כתב ג"כ שצ"ח ורג"ו והראב"ד השיגו, וע"ן בב"ח

בב"ח להפוך ע"ש, ולא דק: (א) (ב) *ומ"א כתב: ונראה לי דיש לסמוך על הרשב"א, ובכ"ז אף מ"ה מודה דצרי, דגדול כבוד הבריות, ואף בנחיד יש לסמוך ארשב"א דצרי,
עין שם: (ז) במים. ואין הנוגב מעכב כמו שפיעבב בגטילה לאכל, ברכת-אברהם: (ח) פסקה. אם לא יצטרף ליוף ומידי, ל"ח. (שעור פרסח הוא שעה וחמש (לק"ש) ע"ש. ו
וכתב ב"ח פ"ד א"צ לחזור אחר מים לק"ש לכ"ע, השמא פ"ד דצריך להסמיך גאלה לתפלה אין לחזור אחר מים גם לתפלה שחירת והכי נקטינו, דלא כש"ע עכ"ל. וע"ת חולק

באר הגולה

וקדם לזה לא היה צריך לנקביו, ובאמצע נתעורר לו תאנה קצת באופן שאין בו
משום "בל תשקצו", מתר לו לשמע כל קריאת התורה ולענות "ברוך ה' המבצר
לעולם ועד" [עד מספרי שנקרא ענין אחר²²] ויכליעל בסיומן נה במשנה ברורה] פ"ד
שהתחיל בהקרא; וכן הוא הדיו באמצע הלל ומגלה וברכת-המזון וכל כי האי גונא
מתר לו לגמר את הענין כדרכו, כיון שאינו מתאנה כל-כך שיהא בו משום "בל
תשקצו". ונראה דהוא הדיו בדברי-התורה אם הוא לומר לעצמו, וקדם הלמוד לא
היה צריך לנקביו, ובאמצע ענינא נתעורר לו תאנה קצת, אף שהוא משער בעצמו
שאין יכול לעצור את עצמו עד שעור פסקה, אפלו הכי מתר לו לגמר את הענין. ואין
לדחות, דשם בקריאת שמע עם ברכותיה הוא הכל ענין אחד, וש"ך לומר דמתר
לגמר הענין כיון שקבר התחילו, וכן בקריאת התורה ובכל גי'ל, מה שאין בן
בלמוד התורה מה ש"ך ענין בנה גמור? ואין ש"ך לומר דיהיה בנה ע"ד מחמת התחלה,
בנה אינו, דגם בדברי-התורה מצינו שיש בנה יתרון מחמת שהתחיל כבר, עין שכתב
י"א ע"א בגמרא, ובמגן-אברהם סימן קו בסעיף-טו. ו. ועל-כ"ל-פנים נראה לי דאם
על-ידיהו שפסיק עשה יגום לו אחר-כך בטול תורה, בנדאי יגמר את הענין,
ובפסקו את הוא רק התעוררות בעלמא ויכול לעצור עצמו עד פסקה דאין לו להתחיר
בנה: * אבל בלאו הכי, עין משנה ברורה במה שכתבנו בשם המגן-אברהם לענין
תפלה. ולענין קריאת שמע גם המגן-אברהם מודה דאם מתאנה כל-כך דאית בה
משום "בל תשקצו", מחזיק להפסיק ולברק את עצמו כיון דכולו להפסיק באמצע
[פמ"ג], וכן לכל אלו הדברים הג"ל: * יותר טוב להפסיק, ואם הפסיק ועשה
צריך ושהה על-ידיהו כדי לגמר פלה: בתפלה, לכלי עקמא חזור לראש, וכן
בקריאת שמע, לפי מה דפסק הרמ"א לעיל סימן סה; אף כולא ששה, אינו מברך
אצלי היטב, דלכאורה הנה לו אחר-כך לחזור לראש, דאף מאן דסבירא לה [ברכות
כ"ג] במים שותתין על ברקיו דחוזר למקום שפסק, השעם משום דנגבא חזיא,
ופרש שם הרא"ש והרשב"א בהשוכה דאף בעת ששתיה הוא ראוי מן התורה,
משמע הא לאו הכי, כיון שנתקה שעה אחת שוב אינו חוזר ונראה. ואס"פ בעניניו
לענין עשיית הצרכים דאסור או מן התורה, ממילא לכלי עקמא דחוי; ולא נמי למתקף
דברואות המטנפות דצריך שהיה לגמר פלה וכדאיתא בימין פה, שאני התם
הקאי ראוי רק המקום אינו ראוי, וכמו שכתב הרא"ש שם. אולם באמת יש
לדחות, דסבדת גבירא דחוי לא מהני רק בעירוף שלא היה לו לעמוד מתחלה להתפלל
כיון שהיה צריך לנקביו, וכן מוכח שם ברא"ש, מה שאין בן בענינו דאורי דבוק
עצמו מתחלה דאף כל זה יש לדחות לראש"א אבל לא להרשב"א, דהלא לדידה
אורי התיא המטנפות דמים שותתין גמ"ן בלא פלה וצריך מתחלה לנקביו רק באמצע
נתעורר לו דבר זה, ואפלו הכי קאמר הגמרא רק משום דנגבא חזי מדאורייתא. ויש
לומר עוד לפי מה דמשמע שם מדברי הרב רבנו יונה, דאם נסבר שהא כדי לגמר
פלה אינו חוזר לראש, ליכא שום אמונא דויסבר כולא ששה לגמר פלה חזון לראש
מחמת אנס, וכן משמע שם מדברי הרא"ש; ואס"פ הוא הדיו בעניניו לפי מה דאנו

"אמת ויציב" ולצאת לנקביו כדי שיהיה יוכל אחר-כך לסמוך גאלה
לתפלה; ויותר טוב אם יוכל לצאת בין הפרקים¹⁵. וכן אם נתעורר לו
תאנה קדם שהתחיל הברכות קריאת שמע, נראה דאסור לו לאמר שוב
הברכות קריאת שמע קדם שבידק את עצמו. ואס"פ, לפי מה שקמבאר
לעיל בסוף סימן נד ד"ברכו" ש"ך לברכת קריאת שמע ואחר "ברכו"
נחשב באמצע פ"ק של "ויצור אור", אם נתעורר לו תאנה בסוף¹⁶ פסוקו
דומה¹⁷ אסור לו לאמר "ברכו", דהוא ענין אחר¹⁸, אם לא שייכול
להעמיד עצמו עד פסקה יש לסמוך להקל, ונכ"ל בסעיף-קטן ז:
(י) שאינו מתאנה. רוצה לומר, שאינו נדחק להוציא הנקבים, אלא
התעוררות בעלמא [א"ר ב"ס ג']: (יא) אבל בלאו הכי, רוצה לומר,
אף שייכול להעמיד עצמו עד שיקבר, מכל מקום יותר טוב שפסיק בין
לגדולים ובין לקטנים משום אסור "בל תשקצו", נקאי ארישא גם
אתפלה. ועין במגן-אברהם שמהרי"ך בדיון זה ומסיק דבכשרו אף
תרומת-הדשן מודה להרשב"א דאין להפסיק באמצע התפלה מפני
כבוד הבריות, ואפלו בנחיד יש לסמוך גמ"ן ארשב"א דלא יפסיק,
וכן כתב בחי"א דאסור להפסיק, ובדרך-החיים כתב, דאם יש בו
משום "בל תשקצו"; יכול להפסיק¹⁹. ועל-כ"ל-פנים גם לדידה אין עליו
חייב להפסיק, כיון שייכול לעצור עצמו עד שיקבר התפלה. ואם אי
אפשר לו לעמוד עד שיקבר שמונה-עשרה, מתר לו לצאת ולפנות
באמצע, רק שלא יפסיק בדבור [ח"א]; ומשמע מזה דאחר-כך לא
יצטרף לחזור לראש²⁰, כיון שקדם התפלה לא היה צריך לנקביו; והוא
שלא ישקה על-ידי היציאה כדי לגמר כל התפלה²¹: (יב) ואם רצה.
אקריאת שמע דלעיל מנה קאי דחלו ברצונו, דאלו בתפלה אין רשאי
לזוז ממקומו עד שיקבר [פמ"ג]: ד (יג) לרחץ. השעם על זה, עין
לעיל בריש סימן ד במשנה ברורה²². וגם לתפלה מנחה וערבית²³ צריך
גטילה²⁴, וכדלקמן בר"ל ג סעיף ב. ודעת הרמב"ם, דהיכא דצריך לטל
ידיו ולא גטל וגם לא נקה אותן בערוך, אפלו בדיעבד אין תפלתו
תפלה, וצריך עיון לדינא [פמ"ג]. ועין באור הגלגלה שפארנו דאין חזון
ומתפלל: (יד) במים. ואין הנוגב מעכב בנה כמו שפיעבב בגטילה
לאכילתה²⁵ [ברכת אברהם]: (טו) צריך. ודוקא כשיודע שהם מלכלכות,
אבל בסתם יד"ם מקל בסמוך סעיף ה. עין שם: (טז) לחזור וכו'. ואם

קמא לו להלכה. גם יש לומר דכל זה אנו צריכים לדחוק עצמנו לפי פרושם, אולם לפי פרוש רש"י פרוש מר סבר גבירא חזיא הינו מתחלה בעת שעמד להתפלל, ואס"פ
לפי מה דסבירא לה לרש"י דאפלו גם באמצע הפסיק באינה דבר מדאורייתא אסור או לו לאמר דבר שבקדושה, אפלו הכי מברך גבירא חזיא, וכן משמע מדברי החי"א
אדם דקתב שלא יפסיק בדבור בעושה צרכיו באמצע, משמע דסבירא לה דאינו חוזר לראש. ונראה דנפקא לה זה מדברי הפוסקים דכתבו בכל מקום סתמא: שהא לגמר
פלה מחמת אנס שהיה האיש אינו ראוי חזון לראש, ולא כתבו דוקא אם האיש אינו ראוי במלמא דנפון ענין שהיה דמים שותתין על ברקיו, משמע
דסבירא להו דאפלו במלמא דאורייתא אין חזון לראש: * צריך לרחץ וכו'. עין במשנה ברורה במה שפכתנו בשם הרמב"ם לענין דיעבד. והנה בסתם יד"ם, ששיא דאין
לחזור התפלה משום זה. והנה אף דעת הרמב"ם משמע דהעובב הוא אפלו בסתם יד"ם, וכמו שכתב הפרי"מגדים, מכל מקום אין נפקא-מנה לן בנה, דבכר פתח בבית-ייסור
דכ"ה אין מברכין בסתם יד"ם, ודעת הרמב"ם שטור דסבירא להו דסתם יד"ם פשוים להתפלה, וספק ברכות להקל, אס"פ כל-שכן לענין לחזור
התפלה. ומלכד כל זה, קשה לומר היטב לטוף דעת הרמב"ם בנה, דבכל הד' דברים לכד מזה באר הרמב"ם בפרוש שאפלו בדיעבד חזון ומתפלל, וכוה לא באר כלום,
שמע מנה דהעובב דקאמר הינו תפלתו לא היתה פהגן, שהיתה בידים מזהמת, אבל לא יחייב משום זה שיקח ויתפלל. על-כ"פ נראה לענין דעמי דאפלו לדעת הרמב"ם,
אם היו ידיו מלכלכות ממילא וזה על-ידי שחפך ראשו או גניעה במקום השפת, אף שלכתחלה אסור לקרות ולהתפלל ואף לבדו, וכדלעיל בסוף סימן ד. מקל מקום
בדיעבד אין חזון. ומציאת קצת ראייה לדברינו מדברי הרמב"ם פ"ק ג מהלכות קריאת שמע הלכה יא: היתה נטישת וכו' או ידיו מטנפות מביט-הכסא וכו', עין שם, והוא
דבר זה לעיל במגן-אברהם סימן עו בסעיף-קטן ו. והנה קריאת שמע ותפלה דאין אהל להם דאסור בידים מזהמות, כדמשמע ברמב"ם פ"ק ו מהלכות ברכות הלכה ב ובפרק
ג מהלכות קריאת שמע, בנדאי אורי בלי גטילה, ואפלו הפסיק הקריאת-שמע אינה נכטלת משום יד"ם, ואף דלכתחלה אסור לקרות ולהתפלל ואף לבדו, וכדלעיל בסוף סימן ד. מקל מקום
נחית לה לכאן משום דאורי' כאן רק בדין קריאת שמע, ונפקא-מנה לענין דיעבד, מה שאין בן אם נימא דאפלו בדיעבד מעכב, לא ש"ך האי דינא כלל, ואף שפסיק שם
הרמב"ם: ונקה גאונים הורו שאסור וכו' וכן ראוי לעשות, הינו גמ"פן רק להתחלה, וכדמכח מספרי-משנה שם דבור המתחיל ונקה גאונים וכו'. וראיתי בפרי"מגדים

הִלְבוֹת תְּפִלָּה סִימָן צב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

וְיִתֵּר טוֹב אִם יְכוּל לְצַאת בֵּין הַפְּרָקִים¹⁶ וְכו', אִם נִתְעַוָּר לֹא תֵאָנֶה בְּסוּף¹⁶ פְּסוּקֵי דְמִנְהָה¹⁷ אֲסוּר לֹא לְאִמֹר "בְּרַכּוֹ", דְּהוּא עֲנִין אַחֲרָה¹⁸.

16) לכאורה הכוונה בקריאת שמע עצמה, שהרי לאחר קריאת שמע עד שמונה עשרה מבואר בשו"ע לעיל (סי' ס"ה) שדינו כאמצע הפרק.

וברכת אשר יצר, כתב לעיל (שם ס"ק כג) שלא יברך באמצע קריאת שמע וברכותיה, אלא רק לאחר שמונה עשרה.

16) ואם מוכרח לצאת לנכביו קודם 'ישתבח', כתב בביה"ל לעיל (סי' נג ס"ב ד"ה וקצת) שכשחזר נכון שיאמר עוד פעם 'תהלה לדוד', כדי שיהיה לברכה על מה לחול, ובשו"ת גינת ורדים (או"ח כלל א סי' נ-גא, שהוא מקור דברי הביה"ל) כתב שקודם שחזור לומר 'תהלה לדוד', יכול לברך 'אשר יצר', וראה מה שכתבנו בביה"ל לעיל (שם).

17) ואם באמצע 'פסוקי דזמרה' צריך לנכביו, כתבו המקור חיים (ס"ב) והשו"ע הרב (ס"ב) שרשאי לגמור את כל 'פסוקי דזמרה'.

18) ומשמע שלקדיש יענה כיון שהוא שייך ל'פסוקי דזמרה', אכן, לענין לברך על טלית שהובאה לו לאחר 'ישתבח', כתב לעיל (סי' נד ס"ק יג) שלא יפסיק בין הקדיש ל'ברכו', כיון שהקדיש שייך גם ל'ברכו'. וכן לענין אם התחילו לומר 'ישתבח' בעשרה ויצאו מקצתם, כתב לעיל (סי' נה ס"ק ז) שנחלקו הפוסקים אם יאמרו את החצי קדיש, שהפמ"ג (א"א שם ס"ק א) הסתפק בזה, כיון שהקדיש שייך ל'ישתבח', ויש הסוברים שלא יאמרו את הקדיש. וכן לענין אם התחילו את הקדיש שקודם 'ברכו' ויצאו מקצתם, כתב שם (סי' ט) שלדעת הדרך חיים (דיני קדיש בעשרה סי') אפשר לומר גם 'ברכו', כיון שהקדיש וה'ברכו' ענין אחד הם, והמאמר מרדכי (שם ס"ק ב) חולק על זה.

[משנ"ב ס"ק יא]

דָּאָם יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם "בֵּל תִּשְׁקֻצוּ" יְכוּל לְהַפְסִיק¹⁹.

19) וגם אם צריך לעבור בתוך ארבע אמות של המתפלל, כתב הא"א (בוטשאטש, סי' קב סוף ד"ה לא ראיתי) וכן הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ט הע' ס) שמותר לו, כיון שיש בו משום 'בל תשקצו'.

[משנ"ב שם]

וּמִשְׁמַע מִנְּה דְאַחֲרֵיךָ לֹא יִצְטָרֵךְ לְחַזֵּר לְרֵאשִׁי²⁰ וְכו', הוּא שְׁלֵא יִשְׁקָה עַל-יְדֵי הַיְצִיָּאָה קְדֵי לְגַמֵּר כֹּל הַתְּפִלָּה²¹.

20) ולחזור אחר כך למקומו בבית הכנסת, כתב השו"ע לקמן (סי' קג ס"ב) לגבי מי שזו ממקומו כדי להפיח, שעליו לחזור למקום שבו

עמד בבית הכנסת להתפלל, וביאר הבי"י (שם) שכיון שקבע מקום לשכינה והתרחק ממנה, עליו לחזור לשם כשיוכל, ואם כן יתכן שהוא הדין כאן, וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי' צ ס"ק פה ולקמן סי' צו ס"ק ז וסי' קד ס"ק ב.

21) ובשיעור זמן זה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קג ס"ב ד"ה ועיין) שיש להחשיב רק את הזמן שהולך לבית הכסא ואת הזמן ששוהה שם, אך את הזמן שחזר משם לכאורה אין להחשיב, שהרי אז הוא כבר ראוי להתפלל, וסיים בצ"ע.

[ביה"ל ד"ה קווא כדורן]

עַד מְפָטִיר שְׁנֵקְרָא עֲנִין אַחֲרָה²².

22) וגם יכול לענות לחצי קדיש שלאחר הקריאה, כמו שכתב במשנ"ב לקמן (סי' רצב ס"ק ד) שהקדיש הוא על קריאת התורה.

[משנ"ב ס"ק יג]

הַטַּעַם עַל זֶה, עֲנִין לְעֵיל בְּרִישׁ סִימָן דְּבְּמִשְׁנָה בְּרוּךְ ה' ²³. וְגַם לְתַפֵּל מִנְּהָה וְעֲרֻבִית²⁴ צְרִיף נְטִילָה²⁵.

23) וביאר שם (ס"ק א), שלענין נטילת ידיים בשחרית נאמרו שני טעמים: א. להרא"ש הטעם הוא משום שידיו של אדם עסקניות, ואי אפשר שלא נגע בבשר המטונף בלילה. ב. להרשב"א הטעם הוא משום שלאחר השינה נעשה כבריה חדשה, וצריכים להודות לו שבראנו לשרתו, ולכן עלינו להתקדש וליטול ידינו מכלי, כמו כהן המקדש ידיו קודם עבודתו [וטעם נוסף משום רוח רעה ששורה על הידיים], אלא שאם הסיח דעתו משמירת ידיו צריך ליטול ידיו שנית לתפילת שחרית, שזא נגע במקום הטנופת (כמו שכתב השו"ע להלן ס"ה ובמשנ"ב ס"ק כד).

24) ואם נטל ידיו למנחה ולא הסיח דעתו משמירתן, כתב לקמן (סי' רלג ס"ק טז) שאין צריך ליטול ידיו לתפילת מעריב.

25) וליטול ידיו לתפילת מוסף, כתב לקמן (סי' רלג ס"ק יח) שכל זמן שנמצא בבית הכנסת מן הסתם לא הסיח דעתו, ואין צריך ליטול. ולפי זה אם יצא קודם מוסף להפסקה לקידוש וכדו', צריך ליטול קודם מוסף, אלא אם כן יודע שלא הסיח דעתו משמירת ידיו.

[משנ"ב ס"ק יד]

וְאִין הַגְּבוּי מְעַכֵּב בְּזָה כְּמוֹ שְׁמַעֲכֵב בְּנְטִילָה לְאִכְיָה²⁶.

26) אבל לענין עצם הנטילה, כתב לעיל (סי' ד ס"ק נו) שצריך ליטול [או לנקות כשאין מים, וכדלהלן] את כל היד בין מגבה ובין מתוכה עד הפרק, ולא רק את כף היד שבה רגילים להשתמש, ובדיעבד מספיק עד קשרי אצבעותיו.